View the original article

ВІЙНА

Після Керченського мосту. Яким буде повернення Криму

Ірина Назарчук

21 листопада 2026, 06:30

Після української атаки 17 листопада арка і прогін автомобільного мосту обвалилися в Керченську протоку

«Важливий сигнал кожній та кожному, хто чекає на Україну»

Серія листопадових ударів Сил оборони України по Керченському мосту, частина якого обвалилася у воду, знову привернула увагу до військового виміру деокупації Криму.

А презентований минулого тижня проєкт Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України порушив інше питання: наскільки

активно держава готується до подолання наслідків російської окупації, зокрема такої тривалої, як у Криму, – понад 12 років?

«Символ імперіалізму» і 12 років окупації: з чим доведеться працювати

Голова Меджлісу кримськотатарського народу **Рефат Чубаров** у фейсбуці зауважив після руйнування частини Керченського мосту: «Україна не забула про Крим. Ба більше, вона визволятиме його за будь-яких умов і, як то кажуть, за будь-якої погоди».

View the media content

Українська письменниця **Оксана Забужко** переконана, що «день упалого мосту ввійде в історію цієї війни як переломовий - на рівні з виграною битвою за Київ і Днем визволення Херсона».

View the media content

Керченський міст, який американський історик **Тімоті Снайдер** називає «пам'ятником особистому імперіалізму» російського керманича **Володимира Путіна**, став одним із найбільш упізнаваних символів анексії Криму, яку міжнародні організації визнали незаконною.

Його будівництво мало не лише забезпечити транспортне сполучення, звертають увагу історики, а й продемонструвати «незворотність» російського контролю над півостровом.

«Тимчасова окупація частини території України призвела до масових порушень прав людини та значних економічних та інфраструктурних втрат. Подолання цих викликів не може чекати звільнення територій, оскільки питання захисту прав наших громадян, які залишаються на таких територіях, не може стояти на паузі», – говорить Радіо Свобода постійна представниця президента України в Автономній Республіці Крим **Ольга Куришко**.

Ольга Куришко, постійна представниця президента України в Автономній Республіці Крим

«Розробка стратегічних документів спонукає шукати відповіді на складні питання: відповідальність за колаборацію́йну діяльність, система люстраційних перевірок, поводження з документами, виданими в окупації, визначення подальшої долі інфраструктурних проєктів, збудованих країною-окупантом.

Боротьба за звільнення територій тільки підсилює спільну роботу, а стратегічні документи можуть дати відповідь на те, якими будуть наші перші кроки після звільнення території», – додала вона.

Проєкт Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України представила на форумі «Тимчасово окуповані території України: від стратегії до дії», який відбувся в Києві 9–10 листопада, народна депутатка України, експредставниця президента України в АР Крим **Таміла Ташева.**

Народна депутатка України Таміла Ташева, експредставниця президента України в АР Крим

За понад 12 років окупації, зауважила вона, Росія змінила демографічне, економічне, правове, освітнє та інформаційне середовище Криму:

«Понад 12 років – це ціле покоління дітей і молоді, які виросли в російській системі освіти та інформаційному просторі. Це масштабне незаконне переселення громадян Росії на півострів, мілітаризація Криму, багаторічні зміни у сфері власності, оформлені за російським законодавством, а також системні переслідування кримських татар та інших корінних народів.

Тому для Криму особливо важливими будуть питання верифікації майнових прав, правового статусу незаконно переселених осіб і відновлення прав корінних народів. При цьому ми спираємося на напрацювання Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя 2021 року – нова Стратегія не перекреслює їх, а вбудовує в єдину рамку політики щодо всіх окупованих територій».

Відновлення справедливості

Важливе місце у проєкті Стратегії відведене перехідному правосуддю як системі механізмів відновлення прав і справедливості. Практичний вимір цієї політики охоплює, зокрема, відновлення майнових прав, доступ постраждалих до компенсаційних механізмів, підтримку людей в окупації та подолання наслідків російської колоніальної політики.

Саме окупація Криму стала одним із поштовхів до формування української моделі перехідного правосуддя. Ініціаторами відповідної дискусії були насамперед громадські організації, а серед державних інституцій системний підхід до цих процесів демонструвало Представництво президента України в Автономній Республіці Крим, згадує експертка з міжнародного гуманітарного права та перехідного правосуддя громадської організації «Фонд підтримки фундаментальних досліджень» **Наталія Хендель**.

У 2020 році був розроблений проєкт Концепції державної політики захисту та відновлення прав людини і основоположних свобод в умовах збройного конфлікту на території України та подолання його наслідків, яка мала об'єднати в єдину систему питання відповідальності, захисту постраждалих, встановлення істини, відшкодування шкоди та гарантій неповторення.

Відтоді, каже Хендель, Україна запровадила чимало механізмів перехідного правосуддя, однак досі не сформувала цілісної державної політики у цій сфері.

«В Україні немає дефіциту перехідного правосуддя. В Україні є дефіцит його цілісності», – зазначає Наталія Хендель.

> Презентований проєкт Стратегії якраз і позиціюється як спроба звести розрізнені напрями в послідовну логіку дій на різних етапах.

Одним із найчутливіших питань майбутньої реінтеграції Хендель вважає визначення меж відповідальності за дії в умовах окупації.

«Досвід людей в окупації не можна зводити до одного шаблону. Нав'язаний окупантами паспорт сам по собі не робить людину колаборантом. Після деокупації потрібні правова визначеність, суспільна довіра і повага до різного досвіду людей. Держава має оцінювати конкретні дії конкретної людини, а не сам факт її перебування в окупації», – наголошує вона.

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

Колабораціонізм чи виживання? Що не так з деякими покараннями за співпрацю із РФ

«Познайомитися з сучасною Україною»

Опитування, проведене у вересні 2026 року Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС), показало, що реалістичними сценарії повного відновлення територіальної цілісності України вважають 35% респондентів. У лютому 2025 року таких було 39%.

За роки окупації змінився не лише Крим – змінилася й Україна в цілому. Тож реінтеграція півострова означатиме не просто відновлення розірваних зв'язків, а й формування нових між людьми, які впродовж останніх років жили в різних політичних, інформаційних та суспільних реальностях. На цей аспект звертає увагу співзасновник і директор Інституту фронтиру **Євген Глібовицький**.

У березневій розмові на Радіо Хартія з ведучим, українським письменником **Сергієм Жаданом**, говорячи про перспективи реінтеграції окупованих територій, він застерігав від сприйняття цього процесу як повернення до стану, що існував до окупації: «Не може бути одномоментної технічної інтеграції. Нам важливо буде створити механізми, щоб допомогти цим людям познайомитися з сучасною Україною».

Радіо Свобода запитало Тамілу Ташеву: «Якби ви зараз мали можливість безпосередньо звернутися до жителів окупованого Криму, що б ви їм сказали?»

«Я би нагадала, що держава веде тяжку екзистенційну війну, захищаючи свій суверенітет та людей. Проте Україна про вас не забула і не покладає на вас відповідальності за те, що ви опинилися під російською окупацією. Відповідатимуть ті, хто вчиняв злочини. Відповідатиме Росія.

Таміла Ташева

Ми готуємося до повернення вже зараз, і ця Стратегія – важливий сигнал кожній та кожному, хто чекає на Україну. Ми робимо все можливе, аби зберігати доступ до української освіти для ваших дітей, документуємо порушення ваших прав, напрацьовуємо механізми відшкодування шкоди. Нам важливо, щоб повернення Криму та всіх наразі окупованих територій стало для вас не новим потрясінням, а довгоочікуваним поверненням додому.

Ми знаємо, під яким тиском ви живете: примусова паспортизація, погрози, обмеження. Держава розрізняє вимушене виживання в умовах окупації і свідому співпрацю зі злочинцями. Тож ще раз: ви – не громадяни «другого сорту», ви – частина України», – зауважила Таміла Ташева.

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

70 років тому: як Крим перейшов до складу України

Окупація та анексія Криму Росією

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

Ракету «Рута», що обвалила Керченський міст, виробляє компанія, заснована колишнім підприємцем із РФ

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

«Ідеальний час для удару». Як руйнування частини Керченського мосту вплине на логістику РФ в окупований Крим

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

Скуповують продукти і бензин. Як в окупованому РФ Криму реагують на руйнування Керченського мосту

Ірина Назарчук

Із 2017 року пишу та знімаю для Української редакції Радіо Свобода. З матеріалом «Попри стереотипи: жінки на військовому флоті» стала переможницею конкурсу ООН для журналістів «Публікації для змін. Україна на шляху сталого розвитку». Закінчила Одеський національний університет. Працювала на радіостанціях, телеканалах, в інформаційних агентствах Одеси. Пройшла кілька навчальних курсів «Інтерньюз-Україна».

Україна | Політика | Війна | Крим

© Радіо Свобода, 2026 | Усі права застережено.